

Vol 3, Nr 2, 2024

Fufos

FORSKNING & UTVECKLING
I FÖRSKOLA & SKOLA

Forskning och utveckling i förskola och skola (Fufos)

Piteå kommun

VOL 3, NR 2 2024

Forskning och utveckling i förskola och skola (Fufos)

ISSN: 2004-3635

Materialet publiceras via open access (öppen tillgång) under Creative Commons-licensen CC BY-NC-ND 4.0.

Ansvarig utgivare: Malin Westling

Redaktör: Ulrika Bergmark

Distribution: Utbildningsförvaltningen

Piteå kommun, 941 28 Piteå

Tfn: +46911-69600

Layout: Kommunikationsavdelningen, Piteå kommun

Elektronisk version tillgänglig på: www.pitea.se

Om tidskriften

Den populärvetenskapliga tidskriften *Forskning och utveckling i förskola och skola* (Fufos) har inrättats av Piteå utbildningsvetenskapliga råd. Tidskriften fyller en viktig funktion som gemensamt forum för aktörer i förskola, skola och universitet som intresserar sig för att utveckla och sprida kunskaper om praktiskt arbete med samverkande forskning och utveckling i förskola och skola. Syftet med tidskriften *Forskning och utveckling i förskola och skola* är att erbjuda lärare, rektorer och forskare en möjlighet att publicera lärdomar gjorda inom exempelvis: aktionsforskning, forskningscirklar, examensarbeten och forsknings- och utvecklingsprojekt som utgår från lärares och rektorers frågor kring det pedagogiska arbetet i förskola och skola. Genom att tidskriften vänder sig till författare inom såväl förskola och skola som universitet utgör den ett viktigt komplement till vetenskapliga tidskrifter och en unik publiceringsmöjlighet för yrkesverksamma inom skolan och ett forum för att generera och sprida beprövad erfarenhet.

Redaktör

Ulrika Bergmark, vetenskaplig ledare Piteå kommun och professor i pedagogik, Luleå tekniska universitet.

Redaktionsråd

Eva Alerby, professor i pedagogik, Luleå tekniska universitet.

Linda Andersson, rektor Pitholmsskolan, Piteå kommun.

Sara Cervantes, universitetslektor i pedagogik, Luleå tekniska universitet.

Sara Viklund, kommundoktorand, Piteå kommun & Umeå universitet.

Accepterade bidrag publiceras elektroniskt på Piteå kommuns hemsida (www.pitea.se). Materialet publiceras via open access (öppen tillgång) under Creative Commons-licensen CC BY-NC-ND 4.0, vilket innebär att det är tillåtet att sprida materialet, men endast i icke-kommersiella sammanhang. Texterna får inte bearbetas och författaren måste erkännas. Publicering medför inga kostnader. Arvode utgår ej, varken för publicerade bidrag eller för granskningsuppdrag. Både författare och tidskrift har upphovsrätt till innehållet.

Innehåll

- 5** Läsutveckling i samverkan – när skola och hem möts i ett digitalt lästräningsprogram
Tina Arnold, Agnes Strandberg & Catarina Björnsson
- 22** "När alla vet, då blir det lugnt": Tydliggörande pedagogik i musik- och dansundervisningen
Anna-Karin Hagström, Carolin Kårén, Sara Lockby, Sigurd Löf, Sofia Nilsson, Aino Sundstedt, & Stefan Wester
- 37** "Jag tror att jag lär mig bäst när jag jobbar med andra". En kvalitativ intervjustudie om elevernas upplevelse av grupparbete i hem- och konsumentkunskap
Magdalena Eriksson Klockare & Karin Herolf
- 49** Lek, delaktighet och ökad inkludering: Så skapar förskolan förutsättningar för alla barns delaktighet i gemensam lek
Viktor Långdahl
- 64** AI i undervisningen – från fusk till framtidstro
Ulrika Bergmark, Caroline Graeske, Johanna Jonsson, Maria Karlsson, Sara Viklund, Christina Wiklund & Linda Wikström

"Jag tror att jag lär mig bäst när jag jobbar med andra". En kvalitativ intervjustudie om elevernas upplevelse av grupparbete i hem- och konsumentkunskap

Magdalena Eriksson Klockare & Karin Herolf

Sammanfattning

Denna studie tar sin grund i det sociokulturella perspektivet med syfte att få en djupare förståelse för elevers upplevelse av arbetsmetoden grupparbete inom det praktiska arbetet i ämnet Hem- och konsumentkunskap. Vi fann det intressant att undersöka elevers upplevelse av grupparbete eftersom det utgör en betydande del av det praktiska arbetet i ämnet. Ytterligare ett syfte med undersökningen var att den ska bidra till att vi utvecklar vårt arbete med grupparbete i praktiken. Undersökningen genomfördes genom en intervjustudie som gav möjlighet till en djupare förståelse för elevernas upplevelse. Intervjuerna utfördes på en skola i Stockholms län med totalt fem elever i årskurs 9. I analysprocessen användes en tematisk analys med syfte att identifiera olika mönster och skapa teman som lyfte fram det studerade ämnet. Resultatet av undersökningen visade att eleverna lär sig av varandra genom grupparbete men att de också ser både för- och nackdelar med arbetsmetoden. Eleverna upplevde att tilliten till gruppmedlemmarna var viktig för ett bra samarbete och om en gruppmedlem hade större kunskaper än de andra påverkade det arbetsfördelningen och lärandet i gruppen. Slutsatsen är att grupparbete främjar lärandet och att läraren har ett stort ansvar för att arbetsformen grupparbete ska gynna elevernas lärande och sociala utveckling.

Magdalena Eriksson Klockare

Ämneslärare i Hem- och konsumentkunskap, Saltsjöbadens samskola, Nacka kommun.
magdalena.erikssonklockare@nacka.se

Karin Herolf

Ämneslärare i Hem- och konsumentkunskap, Saltsjöbadens samskola, Nacka kommun.
karin.herolf@nacka.se

Inledning

Den här artikeln syftar till att beskriva och diskutera en studie som genomförts inom ramen för praktiktäna skolforskning i samarbete med Luleå tekniska universitet. Författarna bakom studien är två legitimerade lärare i Hem- och konsumentkunskap (Hkk). Studien som fokuserar på elevers upplevelse av grupparbete i det praktiska arbetet inom ämnet Hkk genomfördes på en skola i Stockholmsområdet.

Enligt Skolverkets timplan har elever i svenska skolan rätt till 130 timmar undervisning i ämnet Hkk (Skolverket, 2022). Av dessa 130 timmar är 40 timmar avsatta för låg- och mellanstadiet. Resterande 90 timmar är avsatta för högstadiet. Lärandet i det praktiska arbetet inom Hkk sker genom en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar för att utveckla kunskaper som rör mat och måltider (Skolverket, 2022). I de praktiska delarna ingår exempelvis organisering och skapande av måltider, arbetsfördelning, livsmedelssäkerhet, hantering av redskap och olika metoder för matlagning och bakning, resurshushållning samt rengöring.

Hem- och konsumentkunskap och grupparbete

Syftet med ämnet Hkk är att ge eleverna verktyg och förutsättningar för att hantera det vardagliga arbetet i hemmet samt kunna göra medvetna val som konsumenter. Ämnet utgår ifrån tre grundläggande perspektiv: hälsa, ekonomi och miljö, vilka ska vara närvarande i undervisningen (Skolverket, 2022). Eleverna får genom undervisningen möjlighet att utveckla kunskaper om bland annat mat och måltider i en process där praktik och teori sammanflätas, för att kunna ge eleverna möjlighet att utveckla sin kreativa förmåga vid matlagning och andra praktiska uppgifter i hemmet. Vidare ska eleverna tillägna sig kunskaper om levnadsväl, gemensamma resurser och konsumtionens villkor. Ämnet ska även bidra till att eleverna reflekterar över och utvecklar kunskaper inom jämställdhet, kulturella variationer, arbetsfördelning i hemmet samt traditioner i olika hushåll. Hkk är det ämne som har minst antal undervisningstimmar under hela grundskolan enligt Skolverkets timplan. Det låga antalet undervisningstimmar medför höga krav på läraren, som i undervisningen ska uppfylla kursplanens mål och riktlinjer samt kunna tillgodose olika elevers behov.

I ämnet Hkk sker undervisningen vanligtvis i halvklasser eller mindre grupper om ca 14 elever (Lindblom, 2016). En faktor som har stor inverkan på elevers arbete i grupp är salarnas utformning vilka vanligtvis består av 5–8 köksenheter. Det innebär att samarbete i grupper om 2–3 elever är en nödvändighet för det praktiska arbetet. Att arbeta tillsammans har många fördelar och det är i samarbetet som lärande verkligen kan nå sin fulla potential (Forslund Frykedal, 2008; Lindblom, 2016). I vår praktik har vi märkt att eleverna har sina egna åsikter och tankar kring grupparbete och hur indelningen i grupper ska ske. Det finns även en brist på tidigare forskning som specifikt handlar om grupparbete inom Hkk (Lindblom, 2016, 2019) och vi ville därför utforska detta närmare. Genom att synliggöra elevers upplevelse av grupparbete

kan vi bättre utveckla både undervisningen och utformningen av grupper för att främja elevernas lärande. De praktiska förutsättningarna inom ämnet gör att grupparbete blir nödvändigt eftersom det inte finns tillgång till köksenheter för varje enskild elev (Lindblom, 2016). Det resulterar i att eleverna spenderar mycket tid tillsammans i mindre grupper om två till tre elever. Det finns flera olika sätt att definiera en grupp och de flesta går ut på att det finns en form av gemenskap och att det är en samling personer som är beroende av varandra (Forslund Frykedal, 2009; Lindblom, 2016). ”Med en grupp menas ett antal individer vilka delar ett gemensamt öde och är beroende av varandra. En händelse eller sak som påverkar en medlem kommer även att påverka alla andra i gruppen” (Forslund Frykedal, 2009, s. 5).

Ett grupparbete i Hkk påbörjas och avslutas vanligtvis under samma lektion eftersom det oftast handlar om att planera och tillaga en måltid (Lindblom, 2016). Gruppen får därmed ett slutresultat samma lektion som arbetet inleds. När eleverna i en grupp möts för att gemensamt genomföra en uppgift blir de beroende av varandra både genom prestationen och genom de sociala relationerna till varandra (Forslund Frykedal, 2009). En väl utvecklad grupparbetsmetod kan ge elever möjligheter att utveckla ämneskunskaper, viktiga sociala förmågor och ett reflekterande tankesätt. I läroplanen för grundskolan (Lgr 22) står det att eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra (Skolverket, 2022).

Studien kommer beskriva elevers upplevelse av grupparbete i ämnet Hkk och således inte grupparbete generellt i skolan. I den här studien menar vi att grupparbetet är när två eller tre elever interagerar med varandra i en praktisk arbetsuppgift, där eleverna tillsammans ska planera och organisera för en måltid och där tillagning samt efterarbete i form av diskning och städning är centrala delar. Det förutsätter både socialt och ämnesrelaterat samspel. Interaktionen sker genom muntlig kommunikation men även genom icke-verbal kommunikation så som gester och ögonkontakt (Forslund Frykedal, 2009). Varje lektion på skolan där vi genomförde studien är ca 125 minuter lång och ungefär två tredjedelar av en lektion ägnas åt praktiskt arbete i grupp. Under den tiden både påbörjas och avslutas grupparbetet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att få en djupare förståelse för elevernas upplevelse av grupparbete inom det praktiska arbetet i ämnet Hkk. Frågeställningarna var:

- Hur upplever elever arbetsformen grupparbete?
- Hur upplever elever att de kan lära av varandra i grupparbete?

Teoretisk ansats

Lärande sker i samspel med andra och är en del av elevens utveckling. Vygotsky grundade det sociokulturella perspektivet och menade att lärandet är en ständig process i samspel med andra och en del av individens vardag (Shabani et al., 2010). Genom olika sammanhang skaffar sig individen grundläggande färdigheter. Detta förekommer även i kontexter som inte direkt är avsedda för lärande såsom arbetsplatser samt bland vänner och familj (Shabani et al., 2010; Säljö, 2010). Lärandet sker alltså genom samspel mellan olika människor, vilket kan hända både vid middagsbordet, på en lektion eller vid en aktivitet på rasten eller fritiden. I en individs vardag betraktas kunskap som något som ständigt förändras och den är avgörande för att kunna hantera och lösa problem som uppstår i vardagen (Gibbons, 2009; Shabani et al., 2010). Individen kan med hjälp av tidigare erfarenheter förstå och reflektera över nya situationer och därmed utvecklas i sitt lärande. I Vygotskijs teori ingår begreppet proximal utvecklingszon, vilket är idén om nästa steg i elevens lärande. Detta innebär att undervisning bör utformas så att eleven får stöd av en vuxen eller en kamrat, vilket ger möjligheter för eleven att utveckla sådant som hen ännu inte behärskar helt på egen hand. Att identifiera en elevs utvecklingszon och att ge lämpligt stöd utifrån deras behov är centrala delar av lärarens arbete. Det sociokulturella perspektivet har en betydande roll i skolans arbete (Linde, 2012). Enligt Gibbons (2009) är det skolans uppgift att skapa en bra lärandemiljö och ge meningsfulla situationer som uppmuntrar eleverna att delta aktivt. Olika kulturer och samhällen kan ha skilda uppfattningar om vad lärande innebär. En persons utveckling påverkas av de sociala och kulturella sammanhang som råder eftersom samhället man lever i erbjuder olika sociokulturella erfarenheter (Säljö, 2010).

Metod

Intervjuer

För att undersöka elevernas upplevelse av grupparbete i ämnet Hkk valdes en kvalitativ metod i form av intervjuer. Intervjuerna var halvstrukturerade vilket gav frihet till förändringar beträffande frågornas form och ordningsföljd (Kvale & Brinkmann, 2014). En kvalitativ metod försöker förstå hur individen i olika sociala sammanhang uppfattar verkligheten (Kvale & Brinkmann, 2014; Malterud, 2001). Genom intervjuer gavs möjlighet till en djupare förståelse för hur elever uppfattar grupparbetet i det praktiska arbetet. Den kvalitativa forskningen utgår från deltagarnas perspektiv och ger ett material med deltagarnas åsikter och handlingar. En kvalitativ metod är användbar när undersökningen vill få en djupare inblick i deltagarnas resonemang (Bryman, 2018). Valet av en kvalitativ intervjustudie gav möjlighet att fånga elevernas egna upplevelser och intervjuerna gjorde att eleverna fick uttrycka sig utförligt om sina tankar, känslor och funderingar kring grupparbete i Hkk. I en kvalitativ metod är

intervjuaren en integrerad del av processen. Under intervjuerna eftersträvade vi ett neutralt förhållningssätt för att undvika att påverka deltagarna och därmed studiens tillförlitlighet. Antalet intervjuer och intervjuernas längd begränsades med hänsyn till undersökningens frågeställningar och den tid som fanns tillgänglig för studiens genomförande. Bryman (2018) betonar att urvalsstorleken i en kvalitativ studie inte bör vara för liten för att kunna säkerställa datamättnad men inte för stor då det kan göra det svårare att genomföra en djupgående analys inom den givna tidsramen. Risker med ett för lågt antal deltagare i studien är att det begränsar generaliserbarheten och det kan därför göra det svårt att dra slutsatser som gäller utanför den specifika undersökningsgruppen. Till skillnad från en kvantitativ metod, där målet är att generalisera resultaten till en relevant population, strävar en kvalitativ undersökning efter att förstå beteenden och åsikter inom den specifika kontext där undersökningen genomförts. En kvalitativ metod utgår från trovärdighet vilket innebär att författaren behöver visa att det sammanställda resultatet är trovärdigt och kan kopplas till verkliga förhållanden.

Valet av en kvalitativ intervjustudie har gjort att antalet deltagande som bidragit med underlag inte var lika omfattande jämfört med en kvantitativ studie baserat på en enkätundersökning där en större mängd data koncentreras under en kort period (Bryman, 2018). Syftet med studien var att undersöka hur elever upplever grupparbete i det praktiska arbetet i Hkk. Utifrån studiens syfte bedömdes en kvalitativ intervjustudie vara mest lämpad då det gav bättre möjlighet att lyssna på hur eleverna resonerade kring frågeställningarna.

Urval och rekrytering

Eleverna fick ta del av ett informationsbrev innan intervjuerna genomfördes (Vetenskapsrådet, 2017). Brevet innehöll en presentation av undersökningens syfte, innebörden av medverkandet, etiska principer och information om att materialet endast var avsett för studiens syfte. Kontaktuppgifter angavs för eventuella frågor.

Undersökningsgruppen var ett fokuserat urval och bestod av elever i årskurs 9 med en ålder på 15 år (Bryman, 2018). Valet av undersökningsgrupp baserades på elevernas erfarenhet av ämnet Hkk samt studiens tidsram. Inget samtycke från vårdnadshavare behövdes då samtliga elever var över 15 år. Det totala antalet elever i åk 9 på skolan var ca 125. Utifrån studiens tidsram bedömdes att fem elever var ett rimligt antal deltagare. Därefter gjordes ett slumpmässigt urval via lottning. Samtliga uttagna elever tackade ja till att delta.

Datainsamling

Vi genomförde en provintervju innan de huvudsakliga intervjuerna för att testa intervjufrågorna och få en övergripande uppfattning av arbetsmaterialet (Bryman, 2018). Provintervjun gav möjlighet till revidering av intervjufrågor samt en vana i hur arbetsmaterialet sedan skulle användas i den huvudsakliga undersökningen. Fem intervjuer utfördes under en veckas tid och

varje intervju varade i ca 7 minuter. I samband med detta fick eleverna skriva på ett samtyckesformulär för godkännande av deltagande i undersökningen.

Intervjuerna var halvstrukturerade med stöd av en utformad intervjuguide med sex förberedda frågor som berörde studiens syfte och frågeställningar (Bryman, 2018; Trost, 2005). Intervjuerna genomfördes på skolan i ett avskilt rum för att kunna prata ostört och för att eleverna skulle känna sig trygga och bekväma i situationen. I samband med intervjuerna delades intervjuguiden ut till eleverna för att ge dem möjlighet att förbereda sig på frågorna. Intervjuerna spelades in med mobiltelefon. Kvale (1997) skriver om fördelarna med att spela in intervjuerna då intervjuaren kan fokusera på deltagarna och hålla sig engagerad i ämnet. De tankar och reflektioner som uppkom under intervjuerna antecknade vi i ett separat dokument som ett komplement till elevernas intervjusvar (Bryman, 2018).

För att minska risken för missförstånd i studien var det viktigt att frågorna var formulerade efter sin målgrupp. Studiens deltagare måste förstå frågornas innebörd för att kunna ge korrekta och ärliga svar (Bryman, 2018). Deltagarna fick under intervjutillfället en kopia av intervjuguiden framför sig. Detta innebar att eleverna kunde avböja att besvara en fråga, men det gav dem även möjligheten att återgå till frågorna och vidareutveckla sina svar vid ett senare tillfälle under intervjun. Den tydliga intervjustrukturen medförde att det blev ett strukturerat och givande samtal under intervjuerna. Nackdelen med att dela ut intervjuguiden var att fokus vid några tillfällen hamnade på hur frågan var formulerad vilket kan ha uppfattats som ett störningsmoment för deltagarna. Detta uppmärksammades då elever vid upprepade tillfällen ansträngde sig för att svara ordagrant på frågan och därmed hade svårt att samtala öppet om ämnet.

Databearbetning och analys

Efter att intervjuerna var genomförda transkriberades det insamlade materialet och sammanställdes med reflektioner och tankar som antecknades efter intervjun. För att bevara deltagarnas anonymitet tilldelades de vid detta tillfälle fiktiva namn. Vi använde oss av en tematisk analys som innebar att vi identifierade och analyserade fram olika teman utifrån det insamlade materialet (Braun & Clarke, 2006; Bryman, 2018). En tematisk analysmetod sker i flera steg. Materialet lästes noggrant igenom för att skapa en övergripande förståelse av intervjuerna. Därefter reducerades innehållet genom att irrelevanta delar som inte bidrog till studiens syfte togs bort, såsom sidospår som eleverna gled in på under intervjun. Materialet granskades därefter upprepade gånger för att identifiera mönster och formulera teman. Två olika teman bildades (Tabell 1). Det ena temat benämns ”Expert och lärande” och fokuserar på lärandesituationen utifrån den proximala utvecklingszonen. Det andra temat benämns ”Social trygghet” och fokuserar på tillit som en förutsättning för god lärmiljö. Deltagarnas uttalanden och resonemang som hörde till respektive tema sammanställdes i ett separat dokument (Braun

& Clarke, 2006; Bryman, 2018). För att tydliggöra resultaten och förstärka tolkningen av elevernas uttalande användes citat.

Tabell 1. Delar av materialet från intervjuer beskrivs genom tematisk analysprocess

Delar av sammanställning av intervjuer	Kondensering	Tema
<i>Vilgot: Medans när man jobbar med liksom i grupp så krävs det så här om det är ett moment som du tycker är lite svårt så kan du lätt bara skicka vidare det till den personen och låter den göra det istället så att man inte riktigt får försöka och testa men jag skulle säga att man lär sig, jag lär mig i alla fall bättre själv än att jobba med någon som är liksom på en lägre nivå än en själv.</i>	Eleverna uttryckte att de lär av varandra i grupparbeten men att gruppmedlemmens kunskapsnivå inom ämnet är avgörande.	Expert och lärande
<i>Tanja: Om jag är bekväm så vågar jag ju fråga mera frågor och prata och sånt men om jag inte är det så blir det lite svårt och ja men ... ställa frågor.</i>	Eleverna uttryckte att de vågar ställa fler frågor och vara mer delaktiga i det praktiska arbetet när de känner tillit till personen de arbetar med.	Social trygghet

Etiska aspekter

Studien utgår ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer om informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2017). Deltagarna i studien gavs konfidentialitet genom att intervjumaterialet förvarades otillgängligt för obehöriga personer. Identifiering av eleverna förhindrades genom att fiktiva namn gavs i samband med transkriberingen. Berörda elever fick ta del av ett informationsbrev som informerar om studiens syfte och hur den ska genomföras enligt informationskravet. Eleverna fick information om att deltagandet var frivilligt och att allt material enbart skulle användas för studiens syfte. Eleverna fick också ett samtyckesformulär där de godkände sin medverkan i

studien samt informerades om att de kan avbryta sin medverkan när som helst utan att några konsekvenser uppstår.

Resultat

Expert och lärande

Elever uppgav under intervjuerna att de lär sig av varandra i det praktiska arbetet. De berättade att det finns både för- och nackdelar med arbetsformen grupparbete beroende på vem de arbetar med. Två av eleverna nämnde att en potentiell nackdel är om en gruppmedlem ger fel information så kan det leda till en sämre arbetsprocess vad gäller exempelvis metoder, redskap eller smaksättning. Det visade sig finnas en oro över att det i sin tur skulle påverka elevens individuella betyg negativt. En av eleverna uppgav att för att få ökad kunskap är det viktigt att arbetskamraten är på samma eller på en högre kunskapsnivå än hen själv.

Jag skulle säga att man lär sig, jag lär mig i alla fall bättre själv än att jobba med någon som är liksom på en lägre nivå än en själv. Men ja om man jobbar med någon som är en på högre nivå så finns det ju både fördelar och nackdelar ... en bättre kan antingen ta över eller förbättra men den sämre är oftast att man låter den göra det till det enkla och lite så här så gör man liksom man gör själv det som är lite mer utmanande. (Vilgot)

En annan elev uttryckte att lärandet tillsammans i grupp kompletterar den kunskap som läraren förmedlar. Eleverna berättade att grupparbete gav dem inspiration att utveckla den praktiska arbetsprocessen genom att testa olika kryddor, olika matlagningstekniker och redskap. Ytterligare elever lyfte även att olikheter i gruppmedlemmarnas kulturella bakgrund berikar deras lärande. En av dem sa:

Jag tror, jag tror att flera olika idéer kan komma av att jobba från person till person för att alla har ju sin egna liksom kultur och alla har sina egna matlagningssätt hemma så man kan liksom få idéer av varandras sätt att laga mat så kanske hela rätten blir någon blandning mellan båda personernas liksom hemrätter om man säger så. Så jag tror att ... jag tror verkligen att man kan få olika idéer. (Emil)

Social trygghet

Under intervjuerna uppgav alla elever att de tycker om att jobba med olika personer i det praktiska arbetet. De såg det som positivt att byta arbetskamrat flera gånger under terminen för att öka sina sociala kontakter i klassen och få en förbättrad samhörighet och trygghet till varandra. Flera av eleverna uppgav att när de känner sig trygga med personen de arbetar med så vågar de vara mer delaktiga i arbetet och ställa fler frågor till varandra.

Då var det väldigt svårt att ja men typ alltså prata och kommunicera och typ så här. Ja alltså det beror ju på hur så här bekväm man är med personen för då tycker jag att det är lite enklare

och samarbeta och sånt. Om jag är bekväm så vågar jag ju fråga mera frågor och prata och sånt men om jag inte är det så blir det lite svårt och ja men... ställa frågor. (Tanja)

Forslund (2009) lyfter att det kan vara en fördel att ha en nära relation till den man arbetar med eftersom det gör det lättare för elever att uttrycka sin åsikt och ökar tilliten till att kamraterna bidrar till arbetet. Samtidigt anser inte alla elever att det är viktigt att arbeta tillsammans med sina bästa vänner utan de kan även se fördelar i att arbeta tillsammans med personer som de inte känner lika väl.

Jag tycker det är bra att variera runt i ja, de här halvklasserna som vi har. Och för då så blir man ju vän och sen så med en annan person som man inte känt så länge. Och sen så blir det bättre, hur säger man bättre ... jag vet hur jag ska säga det men det blir bättre i klassen liksom det blir bättre. Ja, det blir väl bara allmänt bättre i klassen när alla känner alla. (Billy)

Två av eleverna berättade att om det inträffat en konflikt på rasten eller fritiden hade klassen svårt att fokusera och jobba tillsammans då konflikter följer med in i klassrummet. Som en konsekvens av detta får vissa elever svårt att arbeta tillsammans i grupp. Eleverna uppgav att de gärna arbetar med en vän då det gör det praktiska arbetet roligare. De uppgav även att de lär sig mer om de har kul, men de är samtidigt medvetna om att det kan påverka lärandet negativt eftersom de lättare tappar koncentrationen då.

När man är på plats så vill man ju vara med sina vänner men ens vän kanske inte är den bästa personen att vara med för då blir det mer: "Men oh my god hörde du det där och det där är det där" och då blir det mer snackigt eller så blir det jättebra man vet inte. (Lovisa)

När läraren sätter ihop grupper är målet att skapa välfungerande men blandade grupper där nära vänner inte alltid ingår. Många elever förstår detta även om de inte alltid uppskattar det (Forslund Frykental, 2009).

Diskussion

Intervjuerna visade att eleverna ansåg att de lär av varandra i grupparbeten i det praktiska arbetet. De tillgodogör sig nya kunskaper både inom ämnet och om varandra och deras olika kulturer. Säljö (2010) beskriver att elever som arbetar tillsammans i en grupp oftare klarar uppgifter som de inte skulle kunnat genomfört på egen hand. Tidigare forskning visar att både hög- och lågpresterande elever lär via grupparbeten då de som är högpresterande får använda sina tidigare kunskaper genom att förklara och utmana sitt lärande och på så sätt utveckla sina kunskaper (Forslund Frykental, 2008; Lindblom, 2019). När en elev med hjälp av sina tidigare erfarenheter lär sig något nytt i samspel med någon mer kunnig person har det Vygotski kallar för den proximala utvecklingszonen uppnåtts (Gibbons, 2009; Shabani et al, 2010). En elev ansåg under intervjun att det är viktigt att arbeta med en kamrat som är på minst samma kunskapsnivå eller alternativt att arbeta själv för att utveckla sin kunskap. Lindblom (2019) menar att det finns två olika undergrupper av expertrollen. Elever som ser sig vara på en högre

kunskapsnivå utser ofta sig själv till att vara experten i gruppen, en så kallad självutnämnd expert. Den andra expertrollen är när en i gruppen blir utsedd till expert av de övriga gruppmedlemmarna. Under intervjuerna visade det sig att flera av eleverna tar ett steg tillbaka i grupparbetet och tilldelar en annan gruppmedlem expertrollen. Eleverna uttrycker att när det finns saker de inte behärskar så kan de lära sig genom att observera en annan gruppmedlem utföra dessa uppgifter.

Enligt ett sociokulturellt perspektiv äger lärandet rum genom kommunikation och interaktion mellan elever (Säljö, 2010). Det verbala språket och det sociala samspelet spelar en viktig roll inom kunskapsöverföringen i det praktiska arbetet i Hkk. Detta framkom i resultatet från den här studien då eleverna uttryckte att de föredrar att arbeta tillsammans med en kamrat de känner sig trygga med. Det gör dem mer villiga att delta aktivt i det praktiska arbetet. Social trygghet, tillit och relationer grundas på att elever kan samtala med varandra. Att lära sig att kommunicera är en komplex process som, utifrån ett sociokulturellt perspektiv, förutsätter samarbete med andra. Genom detta samspel kan individen tillägna sig grundläggande färdigheter och förstå sammanhang (Shabani et al., 2010). Eleverna uppgav att deras osäkerhet hindrade dem från att ställa frågor till sin arbetskamrat vilket i sin tur har en negativ inverkan på grupparbetet. Eleverna berättade samtidigt att det kan vara värdefullt att variera grupperna för att få möjlighet att samarbeta med alla i klassen och därmed öka samhörigheten och tilliten till varandra. Enligt Forslund Frykedal (2008) spelar tidsaspekten ofta en avgörande för elevernas möjlighet att bygga upp tillit till varandra i gruppen. När eleverna i gruppen etablerat tillit till varandra kan de börja tro på varandras förmågor och att alla gruppmedlemmar kan göra värdefulla bidrag till arbetet. Det nämndes att om det varit en konflikt innan lektionen påverkade det grupparbetet negativt. Detta kan visa sig genom så kallat parallellt grupparbete där eleverna arbetar i samma kök men inte integrerar med varandra mer än nödvändigt (Lindblom, 2016). För att ett grupparbete ska fungera krävs positivt, ömsesidigt beroende och tillit till varandra i gruppen (Forslund Frykedal, 2008).

Grupparbete är inte alltid bekymmersfritt när det gäller bedömning då många förknippar det med ”snålskjuts” där några elever i gruppen inte tillför något i arbetet men ändå får ta del av gruppens resultat (Lindblom, 2019). Flera av eleverna uttryckte oro kring betyg och hur de i grupparbeten skall kunna bedömas individuellt. För att minska elevernas oro är det viktigt att läraren tydligt förklarar för eleverna hur arbetsprocessen kommer att bedömas. Bedömningen sker på individnivå och baseras på deras praktiska arbete, val av tillvägagångsätt och deras resonemang utifrån hälsa, ekonomi och miljö (Lindblom, 2019).

Slutsats

Grupparbete som arbetsform är en central del av undervisningen i ämnet Hkk. Resultatet av studien visar att grupparbete är en stor tillgång för elevernas kunskapsutveckling. Dessutom är

arbetsformen viktig för att skapa en social trygghet och en bättre samhörighet i klassen. När grupparbete används som arbetsform måste läraren vara uppmärksam på att hen har möjlighet att organisera arbetet på ett sätt som främjar lärande och skapar en god arbetsmiljö i klassrummet. Det gör läraren genom att omsorgsfullt förbereda gruppindelningen och sträva efter att alla elever känner sig trygga och kan kommunicera med varandra samt att de upplever att de får möjlighet att utveckla sina kunskaper, sin kreativitet och sitt sociala samspel. Grupparbetet är en stor tillgång för elevers lärandeprocess men för att det ska fungera optimalt måste eleverna förstå syftet med arbetsformen samt få kunskaper i hur man samarbetar som grupp. Dessutom behöver läraren vara tydlig med hur arbetet i grupp kommer att bedömas. Genom att öva på samarbete, kommunikation samt bygga tillit och gemenskap gynnas lärandet mellan gruppmedlemmarna. Aktiviteter som främjar goda relationer är en viktig del av skolans värdegrundsarbete (Skolverket, 2022).

Det praktiska arbetet utgör en betydelsefull och unik del av Hkk-ämnet och det finns en stark koppling mellan studien och den dagliga verksamheten i skolan. Förslag till vidare forskning kan vara att undersöka elevers upplevelse av grupparbete efter att de fått kunskaper om och handledning i hur man arbetar som grupp. Det finns även många andra delar än det praktiska arbetet att undersöka inom ämnet så som till exempel ungas konsumtion, hållbarhetsfrågor, kulturella perspektiv och jämställdhet i hemmet. Genom mer forskning kan både undervisningen och förståelsen för Hkk-ämnets betydelse i skolan och samhället förstärkas.

Referenser

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Liber.
- Forslund Frykedal, K. (2008). *Elevers tillvägagångssätt vid grupparbete – om ambitionsnivå och interaktionsmönster i samarbetsituationer*. [Doktorsavhandling, Linköpings universitet].
- Gibbons, P. (2009). *Lyft språket, lyft tänkandet – språk och lärande*. Hallgren & Fallgren Studieförlag AB
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Malterud, K. (2001). *Qualitative research: standards, challenges and guidelines*. *The Lancet*, (358), 483–488.
- Linde, G. (2012) *Det ska ni veta: en introduktion till läroplansteori* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Lindblom, C. (2016). *Skolämnet Hem- och Konsumentkunskap på 2000-talet: förutsättningar för elevers möjlighet till måluppfyllelse*. [Doktorsavhandling, Umeå universitet].
- Lindblom, C. (2019). Grupparbete i hem- och konsumentkunskap. I K. Hjälmeskog & K. Höijer (Red.), *Didaktik för hem- och konsumentkunskap* (s. 83–94). Gleerups Utbildning.
- Shabani, K., Khatib, M., & Ebadi, S. (2010). Vygotsky's zone of proximal development: Instructional implications and teachers' professional development. *English Language Teaching*, (3), 237–248.

- Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*.
- Säljö, R. (2010). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Nordstedts akademiska förlag.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.
<https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063>

KONTAKT

[Ulrika Bergmark](#)

Redaktör och vetenskaplig ledare

ulrika.bergmark@pitea.se

0911-69 72 98

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

0911-69 60 00

www.facebook.com/pitea.se

www.pitea.se/forskningochutveckling

Piteå kommun